

Лёс беларускага балота даў яшчэ адзін значны архетып – крыж. У нацыянальным космасе беларусаў няма ізаляваных з’яў: раней крыжы абавязкова стаялі на скрыжаванні дарог (зноў рогань), нацыянальнай каштоўнасцю беларусаў з’яўляецца крыж Еўфрасінні Полацкай, выява крыжа знаходзіцца ў нацыянальным арнаменце. Крыж для беларуса паняцце духоўнае.

Падсвядома беларус увесь час адчуваў сябе ў зашчыленым становішчы паміж Усходам і Захадам. Адсюль Крыж. Ён не толькі імкнецца да Бога, але з’яўляецца мясцілішчам духоўнасці, добра і зла, высокіх ідэалаў і грахоў, бо няма куды ім расейвацца ў беларускай прасторы. Крыж блізкі і да найважнейшага ў міфалогіі індаеўрапейскіх народаў архетыпу Касмічнага дрэва, якое мадэлюе трыадзінства Сусвету, спалучае Зямлю з Небам і ставіць чалавека паміж імі. Беларускі фальклор і літаратуру нельга ўявіць без шматлікіх параўнанняў чалавека і дрэва, без апісання лесу, без Дрэва жыцця.

Старажытнымі помнікамі з’яўляюцца курганы, яны – сведкі гісторыі, матэрыяльнай культуры, помнікі прыроды, арганічна ўпісаныя ў яе. Увайшоўшы ў беларускую літаратуру, курган стаў сімвалам вечнасці, дарога – руху і пошуку, крыж – духоўнасці, дрэва – жыцця.

Мастак, выкарыстоўваючы тыя ці іншыя артэфакты і сімвалы, абапіраецца на спрадвечную культуру і народны вопыт. Вывучаючы твор у адносінах ужытых мастацкіх сродкаў, вобразнасці, архетыпаў, мы спасцігаем веды пра нацыянальны космас нашага народа.

Чжао Сінь

ПАМЫЛКІ МІЖМОЎНАЙ ІНТЭРФЕРЭНЦЫІ Ў КІТАЙСКІХ СТУДЭНТАЎ (пры вывучэнні беларускай мовы праз пасярэдніцтва рускай)

Беларуская мова з’яўляецца адной з новых замежных моў у кітайскіх ВНУ. Як правіла, яе вывучаюць як другую ці трэцюю замежную мову. Для навучэнцаў, якія вывучаюць замежную мову праз пасярэдніцтва іншай замежнай мовы, міжмоўнае ўмяшанне непазбежнае. Прычыны самыя розныя. І памылкі тут таксама розныя.

Памылкі, якія дапускаюць кітайскія студэнты пры вывучэнні беларускай мовы, можна падзяліць на дзве групы ці катэгорыі: першая – гэта ўнутрымоўныя памылкі. Другая – гэта міжмоўныя памылкі. Унутрымоўныя праблемы тычацца цяжкасцяў у разуменні і засваенні арфаэпічных, граматычных, фанетычных і сінтаксічных норм унутры самой мовы. Міжмоўныя праблемы тычацца адрозненняў паміж мовамі: роднай мовай (кітайскай) і мэтавай мовай, а таксама паміж мовай-пасярэдніцай і мэтавай мовай. Навучэнцы аўтаматычна ўжываюць некаторыя моўныя правілы і канцэпцыі роднай мовы або мовы-пасярэдніцы, якія не адпавядаюць мэтавай мове. Гэта і выклікае розныя хібы. Прааналізуем некаторыя з іх.

- Уплыў роднай мовы.

Родная мова звычайна з'яўляецца першай мовай, якую вывучае кожны з нас яшчэ ў дзіцячым узросце, таму ўмяшанне роднай мовы з'яўляецца перыядычным. Яго можна ўмоўна падзяліць на тры этапы.

1. На этапе пачатковага вывучэння замежнай мовы ўплыў роднай мовы ў асноўным выяўляецца ў фанетыцы і арфаэпіі. Хоць кітайскія студэнты вывучаюць беларускую мову праз рускую, але пры размове і па-руску, і па-беларуску акцэнт застаецца. Уплыў кітайскай мовы тут відавочны. Так, напрыклад, кітайцы часта дрэнна вымаўляюць парныя зычныя ў рускай і беларускай мовах [б] – [п], [д] – [т]. У кітайскай мове ёсць парныя зычныя (b) – (p), (d) – (t), але яны не такія звыкі і не такія глухія, як у рускай і беларускай мовах, таму ў маўленчых зносінах кітайскіх навучэнцаў інтэрферэнцыя гэтых гукаў назіраецца даволі часта.

2. На другім этапе цяжкасці выяўляюцца пры вывучэнні слоўнікавага запasu і граматыкі, асабліва пры засваенні абстрактнай лексікі і складаных для кітайцаў правілаў граматыкі. Напрыклад, скланенне назоўнікаў і лічэбнікаў, займеннікаў і прыметнікаў, спражэнне дзеясловаў, асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў і дзеепрыслоўяў, прыслоўе (правапіс) і г.д.

3. Чым вышэйшы ўзровень валодання замежнай мовай, тым меншы уплыў роднай мовы. У гэты час выяўляецца розніца культурных кодаў у працэсе мыслення, што і праяўляецца ў маўленчых зносінах. Так, кітайскія студэнты часта кажуць: *я хачу гаварыць замест я хачу сказаць; я не ёсць замест я не рабіў гэтага; я гляджу кнігу замест я чытаю кнігу (сам сабе, самому сабе)* і г.д.

Таму яшчэ адна прычына ў авалоданні беларускай мовай, на нашу думку, у стэрэатыпным падыходзе, калі на пачатковых і прамежкавых стадыях асноўная частка ўвагі навучэнцаў канцэнтруецца на вывучэнні і назапашванні лексікі і граматыкі, а культурныя адрозненні і спецыфіка моў часта не ўлічваюцца.

- Умяшанне мовы-пасярэдніцы (рускай мовы).

Адмоўны уплыў у працэсе навучання назіраецца не толькі з боку роднай мовы. Веды, атрыманыя пры вывучэнні іншых замежных моў, таксама выклікаюць розныя хібы. Асабліва, калі ёсць шмат агульнага паміж дзвюма замежнымі мовамі: руская і беларуская – славянскія, роднасныя, падобныя мовы, але пры гэтым і вельмі розныя.

Інтэрферэнцыя рускай і беларускай моў і наадварот праяўляецца ва ўсіх аспектах. На ранніх этапах навучання ў кітайскіх студэнтаў цяжкасць выклікае фанетыка і арфаэпія. Акрамя акцэнту роднай мовы, падабенствы і адрозненні ў фанетычных і арфаэпічных правілах рускай і беларускай моў часта выклікаюць у кітайскіх студэнтаў памылкі. Так, напрыклад, калі кітайскаму студэнту лягчэй даецца засваенне асіміляцыйных працэсаў [с'н'эх], [с'м'эх], [п'эс'н'а], [кн'ішка], [с'ц'эшка], то парушэнні ў вымаўленні паасобных

гукаў [ч], [г], [х], [дж], [ж], [в], [ў] даволі частыя. Узнікаюць памылкі і пры вымаўленні гукаў [д] → [дз '], [т] → [ц'] (блытаюць з рускімі [д] – [д'], [т] – [т']) і інш.

Яшчэ адна праблема ўзнікае пры карыстанні перакладнымі слоўнікамі. Яны, як кажуць, часта з'яўляюцца для іншаземца “ілжывымі сябрамі перакладчыка”. Адсюль семантычныя памылкі. Такія, як: *адказ – отказ, трус – кролик, нядзеля – неделя, дыван – диван*.

Для кітайскіх студэнтаў вялікія цяжкасці выклікае таксама засваенне спецыфічных беларускіх сінтаксічных канструкцый і выразаў. Глыбока авалодаць чужою моваю, як вядома, немагчыма без спасціжэння яе сінтаксічнага ладу. Менавіта ў сінтаксісе выяўляецца нацыянальная адметнасць разнастайных спосабаў і сродкаў выражэння думкі, пачуццяў і волевыяўлення. Таму пры павярхоўным засваенні найбольш хібаў якраз выяўляецца ў спасціжэнні сінтаксісу – пабудовы фразы. І тут зноў розніца з рускай мовай: *смеяться над кем (чем) / смяцца з каго (з чаго); заболеть чем / захварэў на што; благодарить кого / дзякаваць каму; жениться на ком / ажаніцца з кім; слышал своими ушами / чуў на свае вушы; извините меня / даруйце мне і шматлікія іншыя.*

Такім чынам, вывучэнне беларускай мовы кітайскімі студэнтамі праз пасярэдніцтва рускай мовы – праца вельмі няпростая. Яна патрабуе ад навучэнцаў не толькі глыбокага засваення тэарэтычных ведаў, але і сур'ёзнай вучэбна-маўленчай практыкі, што ў сваю чаргу забяспечыць, на нашу думку, больш гнуткае і “чыстае” выкарыстанне мовы ў тых межах, якія будуць адпавядаць канкрэтным мэтам навучання.